

DE MUNTKLAPPER

EUROPEES GENOOTSCHAP VOOR MUNT- EN PENNINGKUNDE vzw

Driemaandelijks tijdschrift

- 25 -

januari 2000

Kritische lectuur van een standaardwerk: Forrer over Jovenel

Jan zonder Vrees (1371-1419); brons Ø 47 mm

Elke medailleur kent het werk van L. Forrer: *Biographical Dictionary of Medallists, coin-, gem- and seal-engravers, mint-masters, etc. Ancient and modern with references to their works, B.C. 500 - A.D. 1900* waarvan de acht volumes tellende eerste editie van 1902 tot 1930 te London verscheen. De verschillende herdrukken, die later volgden, bewijzen ten overvloede hoe hoog dit standaardwerk nog steeds geschat wordt.

Het lag daarom voor de hand om een onderzoek naar het oeuvre van de graveurs Jovenel te starten met het raadplegen van Forrer. Het werk van vader Jean-Baptiste Clément, die in 1773 te Rijssel geboren werd en die zich in 1809 te Brussel vestigde, is immers erg moeilijk te vatten. Dat geldt ook, maar in mindere mate voor de medailles van zoon Adolphe Christian, die op 12 mei 1798 eveneens te Rijssel geboren werd en op 9 september 1867 te Brussel overleed. Adolphe kreeg zijn eerste opleiding van zijn vader. Nadien vervolmaakte hij zich bij de Franse romantische beeldhouwer François Rude (1784-1855), die van 1815 tot 1827 als politiek balling in Brussel verbleef. Rude geniet ook nu nog enige bekendheid dank zij een reliëf dat hij aanbracht op de Parijse Arc de Triomphe.

Verantwoordelijke uitgever : H. VANHOUDT, Belsenakestraat 20, 3020 HERENT

Afgifte Kantoor Wetteren 1

Bij nader onderzoek blijken de gegevens van Forrer niet altijd even betrouwbaar te zijn, zelfs daar waar men dit redelijkerwijze zou mogen verwachten. Ter illustratie volgen enkele voorbeelden.

Both Jouvenel and Constant Jéhotte had intended to publish a Metallic Gallery of Belgian Celebrities etc..., but either from want of support or other reasons, they did not complete their task. Jouvenel executed a series of twelve medals towards his... De serie medailles van Adolphe Jouvenel waarover hier sprake, bestond niet uit 12 maar uit 25 medailles. In zijn prospectus ¹ kondigt Adolphe een eerste reeks van 25 medailles aan. Een tweede reeks is echter nooit verschenen. In de eerste reeks kwamen volgende personaliteiten aan bod: Rembert Dodoens (1517-1585), Filips van Komen (1445-1509), Margaretha van Oostenrijk (1480-1530), Notger (930-1008), Jan zonder Vrees (1371-1419), Filips Marnix van Sint-Aldegonde (1540-1596), de Graven van Egmont (1522-1568) en Hoorn (1518-1568), Hubert en Jan van Eyck (1390-1441), Filips de Goede (1396-1467), Jacob van Artevelde (1290-1345), Pieter Stockmans (1608-1671), Korneel Jansen (1585-1638), Karel van Méan (1604-1674), Jan 't Serclaes Tilly (1559-1632), Orlandus Lassus (1530 of 1532-1594), Maria Theresia van Oostenrijk (1717-1780), Abraham Ortelius (1527-1598), Albrecht (1559-1621) en Isabella (1566-1633), Frans Duquesnoy (1504-1643), Karel V (1500-1558), Antoon van Dyck (1599-1641), Pieter Paul Rubens (1577-1640), Justus Lipsius (1547-1606), Andreas Vesalius (1514-1564), Simon Stevin (1548-1620).

Alle medailles werden in brons geslagen met een diameter van 47 mm. De meeste – of misschien wel allemaal – werden ook in messing uitgevoerd op 34 mm. De prospectus vermeldt daarenboven dat ze op aanvraag ook in zilver en goud uitgevoerd worden. Dergelijke exemplaren zijn mij echter onbekend.

Hoewel Forrer uitdrukkelijk de prospectus aanhaalt en deze uitdrukkelijk de prijs – *le prix de chaque médaille en bronze sera de 4 francs* – vermeldt is er op dit punt in zijn notitie over Jouvenel klaarblijkelijk een drukfout geslopen: *In 1846, Jouvenel undertook the publication of a Series of Portrait-medals of the Celebrities of his country. This collection was to comprise a first set of 25 bronze medals of 45 mill. in diameter, to be issued one each month at the price of 5 Francs.* Het aantal daarentegen wordt hier correct weergegeven.

Verder schrijft Forrer: *In 1847 the artist took part in the competition of the Belgian Monetary Commission and obtained a prize of 1000 Francs, with the title of Engraver to the King and a membership of the Royal Academy of Sciences, Letters and Fine Arts of Belgium.*

Adolphe gebruikt de titel *Graveur du Roi* echter reeds in 1846. Het is trouwens bekend dat Leopold I de voorkeur gaf aan het werk van Jouvenel boven dat van Braemt. De vorst drong reeds eind 1833 bij de Minister van Financiën aan om Jouvenel te belasten met het maken van de nieuwe munten. Het kabinet van de koning schreef op 26 november 1833 aan de Minister van Financiën: *Le Roi désire donc que vous ayez la bonté d'entrer en rapport avec Mr. Jouvenel, fils, et qu'après vous être assuré autant que possible qu'il possède le talent nécessaire pour exécuter le coin d'une pièce de monnaie, vous donniez connaissance à S.M. des conditions auxquelles une nouvelle effigie pourrait être exécutée* ². Contractuele verplichtingen verhinder-

¹ *Histoire populaire et métallique des grands hommes de la Belgique [...]. In: Revue de la numismatique belge* 2 (1846), blz. 82-84.

² M. COLAERT, *De Braemt à Michaux, quelques documents inédits.* In: *Revue belge de numismatique et de sigillographie* 141 (1995), blz. 293-316.

den echter dat Braemt aan de kant geschoven werd. Leopold I moest wachten tot 1847 toen de regering besloot de koninklijke beeltenis van Braemt op de gouden en zilveren munten te vervangen. Er werd een wedstrijd uitgeschreven. Braemt koos toen het zekere voor het onzekere en besloot in de jury te zetelen. De eerste prijs, het voor die tijd enorme bedrag van 10.000 goudfrank werd echter niet toegekend. De jury kende slechts vijf premies van 1.000 frank toe aan: Laurent Joseph Hart, Constant Jéhotte, Lambert de Roisin, Adolphe Jouvenel en Leopold Wiener. Geconfronteerd met de ontwerpen gaf de vorst uiteindelijk de voorkeur aan Wiener en greep Jouvenel nogmaals langs de prijzen.

Forrer schrijft 75 medailles toe aan Adolphe Jouvenel. Deze opsomming levert een aantal daterings- en andere problemen op:

Geboorte van prins Leopold (1835), werd pas geslagen in 1849.

De medaille van de loge *De Ware Vrienden* (1836) is beslist niet van Jouvenel.

Philip, graaf van Vlaanderen, voorzitter van de Belgische landbouwmaatschappij (1851), werd pas geslagen in 1854.

Frère-Orban, Minister van Financiën (1860), werd geslagen in 1861.

Overlijden van Leopold I (1862), werd geslagen in 1865.

F.J. Geelhand de Merxem (1862), werd geslagen in 1865.

De medaille van Louis Philippe Marie Victor, die apart vermeld wordt, is identiek aan de medaille die in 1849 geslagen werd naar aanleiding van de geboorte van prins Leopold.

Van de vijf medailles die Forrer toeschrijft aan vader Jean-Baptiste kan in feite slechts één zijde met zekerheid aan hem toegewezen worden namelijk de keerzijde van de medaille die geslagen werd naar aanleiding van het overlijden van beeldhouwer R. Honnorez in 1828. Zij is onduidelijk met JBJ – Jean-Baptiste Jouvenel – getekend. De voorzijde van de medaille is daarentegen door zoon Adolphe gesigneerd.

Voor het overige baseert Forrer zich uitdrukkelijk op de notities die Guioth in 1848 en 1850 in de *Revue de la numismatique belge* publiceerde. Maar bij nader onderzoek blijkt een en ander niet zo duidelijk. Zo is de medaille van de *Gemeenteraad van Antwerpen* (1817) op de voorzijde niet getekend en op de keerzijde met JOUVENEL, zodat onduidelijkheid blijft bestaan over een toewijzing aan vader of zoon. Hetzelfde geldt voor de *Burgemeestermedailles* (1818) die JOUVENEL-BRUX getekend zijn.

Van de *Wapens van de Stad Brussel*, eveneens uit 1818, bestaan zowel ongesigeneerde exemplaren als medailles met Ad: JOUVENEL getekend. Hernam de zoon een medaille van zijn vader en voegde er zijn naam aan toe, was hij zelf graveur van de oorspronkelijke versie of kopieerde hij van een andere collega b.v. Jéhotte?

Andere medailles van Jean-Baptiste zijn voorlopig niet gekend. Recentere exemplaren zoals deze van de *Vrijwillige Brandweer Doornik* uit 1846 en van de *Koninklijke Academie van Geneeskunde* uit hetzelfde jaar, die door Forrer op onduidelijke gronden aan vader Jouvenel toegewezen worden, zijn hoogstwaarschijnlijk van zoon Adolphe.

Uit deze kritische lezing blijkt duidelijk dat secundaire bronnen zoals Forrer weliswaar een goed vertrekpunt voor een eerste oriëntatie kunnen vormen maar dat verder kritisch onderzoek onontbeerlijk blijft. De auteur houdt zich daarom warm aanbevolen voor elke bijkomende informatie over vader of zoon Jouvenel.

Luc Vandamme, Zevenboomkesstraat 15, 3570 Alken